

Pragmatyka bez idealizacji: ku nieidealnej filozofii języka

Sytuacje, w których rozmówcy nie współpracują ze sobą w pełni nie są niczym nowym w języku – kłamstwa, manipulacje, psie gwizdki (*dogwhistles*) czy milczenie to tylko kilka spośród wielu niekooperatywnych form komunikacji. Do tej pory nie zaproponowano jednak jednej spójnej teorii filozoficznej, która umożliwiłaby kompleksową charakterystykę tego rodzaju komunikatów. Tradycyjne koncepcje (m.in. Grice'owska czy Stalnakerowska) zakładają bowiem szereg idealizacji dotyczących choćby transparentności intencji komunikacyjnych nadawcy oraz jego pełnej kooperatywności i właśnie z tego względu napotykają na pewne trudności w analizowaniu wypowiedzi, które łamią te założenia.

W ramach swojego projektu chcę zaproponować rozwiązanie tego problemu, którym będzie nowa nieidealna teoria języka, pozwalająca przede wszystkim na adekwatną analizę niekooperatywnych zachowań komunikacyjnych. Nieidealność oznacza w tym przypadku rezygnację z przynajmniej części (lub ze wszystkich) tradycyjnych idealizacji przyjmowanych w filozofii języka, w tym w szczególności tych dotyczących intencji komunikacyjnych i współpracy nadawcy. W ramach tego projektu przyjmuję więc dwie główne hipotezy: po pierwsze, że (H1) podział na teorie idealne i nieidealne w ramach filozofii języka jest zasadny, a zaakceptowanie go może pozytywnie wpłynąć na rozwiązanie pewnych problemów generowanych przez tradycyjne teorie; oraz po drugie, że (H2) możliwe jest zaproponowanie nowej nieidealnej teorii języka, która pozwoli w zadowalający sposób scharakteryzować i zinterpretować niekooperatywne zachowania komunikacyjne, w tym w szczególności kłamstwa, psie gwizdki i milczenie.

Pierwszym krokiem na drodze do osiągnięcia zamierzonego celu będzie dokładna analiza istniejącej literatury filozoficznej dotyczącej podziału na teorie idealne i nieidealne w ramach filozofii języka oraz kompleksowy przegląd prac poświęconych niekooperatywności, w tym szczególnie tych traktujących o kłamstwie, psich gwizdkach i milczeniu. W drugim kroku odpowiem na główne zarzuty przeciwko przyjmowaniu rozróżnienia na teorie idealne i nieidealne, z kolei trzeci etap prac będzie polegał na przedstawieniu argumentacji pozytywnej, świadczącej na korzyść przyjęcia takiego podziału. Kolejnym, głównym etapem całego projektu będzie przedstawienie nowej nieidealnej teorii i sprawdzenie jej na klasycznych przykładach obecnych w literaturze oraz na nowych, których dotychczasowe teorie nie były w stanie skutecznie opisać.

Pomyślne zrealizowanie tego projektu będzie wiązać się z osiągnięciem kilku celów. Po pierwsze, przyczyni się do lepszego ugruntowania podziału na teorie idealne i nieidealne w ramach filozofii języka oraz wzmocni to rozróżnienie jako dające większe możliwości eksplanacyjne, nieosiągalne na gruncie tradycyjnych koncepcji. Po drugie, zaproponowana zostanie nowa teoria pozwalająca na adekwatną analizę niekooperatywnych zachowań komunikacyjnych, które do tej pory nie są ujęte tego rodzaju zunifikowaną teorią. Ponadto, wypracowana teoria może okazać się użyteczna przy analizowaniu treści medialnych pod kątem ewentualnych manipulacji lub w poszukiwaniu innych ukrytych zamiarów nadawcy.